

Leikin, elämisen ja oppimisen maantiedettä

HOLLOWAY, SARAH L. & GILL VALENTINE (2000; toim.). *Children's geographies – playing, living, learning*. 275 s. Routledge, London.

Children's geographies johdattelee lukijansa maailmaan, joka on monelle vieras tutkimuksellisesti, mutta arkielämän tilanteiden kautta hyvinkin läheinen. Rohkenen todeta, että lasten kokemuksellisen maailman tutkiminen ei ole houkuttellut tieteenekijöitä eikä sen ole ollut helppo saavuttaa julkisuutta tai herättää arvostusta. Siksi onkin ilahduttavaa, että aiheen tutkiminen on vauhdittunut viime vuosina niin maantieteessä, ympäristökasvatuksessa, sosiaalitieteissä kuin kasvatustieteissäkin. Aihe tarjoaa mahdollisuuksia monitieteelliseen tarkasteluun, mikä ilmenee myös tästä Routledge-kustantamon *Critical Geographies* -teeman alla julkaisemasta kirjasta: artikkeleiden kirjoittajat ovat pääasiassa brittiläisiä kulttuurimaantieteilijöitä, mutta sosiaalitieteilijöiden edustus on myös vahva. Tämä on tärkeää, sillä sosiaalitieteissä on vahvemmat perinteet lapsuuden, nuoruuden ja ympäröivän yhteiskunnan tutkimiselle kuin maantieteessä.

On kiinnostavaa pohtia, mitä lapsuus oikeastaan on, miten sen määrittely on muuttunut vuosien varrella ja mitkä seikat nykyisin vaikuttavat lasten ja nuorten käsitteisiin ympäröivästä maailmasta. Monen teoksen kirjoittajan artikkelissa ja aiemmissa tutkimuksissa on myös kasvatustieteellinen, lasten kehitykseen sekä oppimiseen ja kouluun liittyvä lähestymistapa, mikä on kirjan ehdoton ansio. Miten lasten maantieteellistä ajattelua voisikaan tarkastella ilman käsitystä ihmisen henkisestä ja fyysisestä kasvusta ja kehityksestä tai ilman erilaisten oppimiskäsitysten tuntemista?

Monitieteisyys on *Children's geographies* -kirjan yksi tärkeä ulottuvuus. Toinen nimenomaan maantieteilijän kannalta merkittävä seikka on se, että artikkelit valottavat lasten elämää eri puolilta maailmaa, maaseudulta ja kaupungeista, eli hyvin monenlaisista elinym-

päristöistä. Kirja vie lukijan matkalle lasten maailmaan pieneen englantilaiskylään, Skotlantiin, Yhdysvaltoihin, Bolivian maaseudulle, Zimbabween, Jaavalle, Singaporeen, kaupunkien kaduille, slummeihin, leikkikentille, koteihin ja kouluihin.

Yksi kirjan keskeinen teema, joka nousee monessa artikkelissa painokkaasti esiin, on toiseus ja aikuisten ja lasten välinen valtasuhde. Kirjoituksissa pohditaan, millainen oikeus ja mahdollisuus erilaisissa ympäristöissä elävillä lapsilla on tiloihin ja paikkoihin sekä niiden käyttöön. Arkielämässä lapset ja nuoret ovat usein toisen luokan kansalaisia, joilla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa leikki- ja vapaa-ajanviettopaikkoihinsa eikä oleskella missä haluavat. Sanoma- ja viikkolehtien mielipidekirjoituksissa lasten ja nuorten harrastusten ja vapaa-ajanvieton julkiseksi tuleminen ja näkyvyys – skeittaaminen kaduilla ja aukioilla, pelaaminen ja oleskelu puistoissa ja pihoilla sekä kuljeskelu kaduilla ja kaupoissa – herättävätkin usein hämmästyttävän paljon ärtymystä aikuisten taholta. Onko kyse vallasta ja siitä, etteivät lapset ja nuoret pysykään aikuisten heille suunnittelemissa ja varaamissa tiloissa? Toisaalta aikuiset rajoittavat lasten reiviirin laajenemista ja samalla erilaisten tilojen haltuunottoa monesti myös hyvää tarkoitaen, suojaten lapsia mahdollisilta onnettomuuksilta ja vaaroilta. Kuitenkin, kuten kirjan artikkeleissa todetaan, tätä omia lapsia suojaavaa käyttäytymistä ohjaavat myös vahvat sosiaaliset ja yhteiskunnalliset, monesti vaistonvaraiset ja aiemmilta sukupolvilta opitut velvoitteet, joita hyvään vanhemmuuteen ajatellaan kuuluvan.

Children's geographies tarkastelee aiheitaan leikin, elämisen ja oppimisen näkökulmista. Jako tuntuu paikoin hankalalta hahmottaa, sillä monet artikkelit sivuavat toisiaan. Karkeasti voi kuitenkin todeta, että leikkimiseen liittyvät kirjoitukset käsittelevät lasten vapaa-ajan viettoa, kun taas elämiseen liittyvät artikkelit nostavat tarkastelun kohteiksi kodin, ystävät ja lasten muun sosiaalisen maailman. Sen sijaan oppimista käsittelevis-

sä kirjoituksissa paino on ennen kaikkea erilaisilla oppimisympäristöillä. Oppimista on tarkasteltu nimenomaan maantieteilijän, ei niinkään puhtaasti kasvatustieteilijän, silmin. Näin ollen artikkeleissa käsitellään sitä, millaisissa ympäristöissä ja tiloissa oppimista tapahtuu, millaisia kokemuksia erilaiset oppimisen ympäristöt synnyttävät ja miten lasten spatiaalinen ajattelu kehittyi erilaisissa ympäristöissä.

Ensimmäinen osio, »leikkiminen», sisältää viisi artikkelia. Näistä kaksi käsittelee selkeästi enemmän nuorten kuin lasten elämysympäristöjä ja vapaa-ajanviettopaikkoja. Molemmissa kirjoituksissa tytöt on nostettu erityisen tarkastelun kohteiksi. Yksi artikkeleista taas keskittyy alle kymmenvuotiaisiin lapsiin ja heidän syntymäpäivä- ja muihin juhlapaikkoihinsa. Juhlia järjestäville kiireisille vanhemmille onkin viime vuosina tarjottu oman kodin rinnalle lukuisia kaupallisia mahdollisuuksia lasten synttäreiden järjestämiseen: hampurilaisravintoloista teattereihin ja liikuntatiloihin. Suosituimpia näistä lienee McDonald's-keijun konsepti syömiseen, leikittäjineen ja keittiökierroksineen.

Elämiseen liittyvissä artikkeleissaan kirjoittajat peilaavat vahvasti ja ajankohtaisesti tutkimiansa lasten ja nuorten sosio-kulttuurisia taustatekijöitä. Kirjoituksille on yhteistä se, että ne ovat kiinni ajassa. Pohdinnan kohteina ovat esimerkiksi länsimaisen yhteiskunnan ja perheen roolin muutos sekä lasten asema perheessä. Kun länsimaissa lasten vapaa-ajasta on tullut tuotteistettu ja voimakkaasti kaupallinen ilmiö, on lasten toimintaa ja vapaa-aikaa kehitysmaissa tarkasteltava aivan toisenlaisesta näkökulmasta, kuten zimbabwelaisnuoriin kohdistunut tutkimus osoittaa. Elsbeth Robson ja Nicola Ansell tuovatkin artikkelissaan kiinnostavasti esiin näiden nuorten roolin perheessä ja heidän merkityksensä vanhusten, lasten ja sairaiden hoivaamisessa ja kodin töissä. Toinen näkökulma kehitysmaiden nuorten elämään ammentaa katulasten kokemuksista Jaavalta. Kadulla elämisen ilmeiset ongelmat, mutta myös katujen merkitys omana tilana, kotina, tulee esiin 15-vuotiaan po-

jan lausahduksesta (s. 203): »Indonesia on pettänyt ja laiminlyönyt Jakartan, mutta minä pidän kaupungistani ja myös kadulla elämisestä.» Toinen tämän osion artikkeli käsittelee lasten ja nuorten spatiaalisen ajattelun muutosta tietotekniikan kehittymisen myötä. Tämän ansiosta aikuisuuteen liittyvät teemat ovat yhä helpommin ja kaupallisemmin nuorten ulottuvilla.

Kirjan kolmannessa, oppimista käsittelevässä jaksossa kirjoittajat pohtivat koulun ja sitä ympäröivän maailman suhdetta sekä erilaisia oppimisympäristöjä. Ei ole yhdentekevää, miten oppimistilanteet on järjestelty, lähdetäänkö ulos luokasta tai nivotaanko kouluopetus osaksi yhteiskunnan muita toimijoita. Maantieteen opetuksen keskeinen tavoite on kasvattaa oppilaista aktiivisia kansalaisia, jotka vaikuttavat omassa lähiympäristössään ja myös globaalilla tasolla maailmankansalaisina. Aktiiviseen kansalaisuuteen kasvaminen edellyttää todellista toimintaa, jota ei voi oppia vain kirjaa lukemalla. Toisin sanoen oppimisympäristön on avauduttava yhteiskuntaan päin ja tuettava opetukselle asetettuja tavoitteita.

Children's geographies -kirjassa tarkastellaan lapsia ja nuoria, joiden välinen raja on kuin veteen piirretty viiva monissa kirjoituksissa. Osittain kirjan nimi on harhaanjohtava, sillä joissakin artikkeleissa kohteena ovat selvästi enemmän teini-ikäiset nuoret.

Kirja soveltuu erinomaisesti monen tieteenalan opiskelijoille ja tutkijoille. Erityisen käyttökelpoinen se on luokanopettajille sekä maantieteen opettajille ja opettajaksi opiskeleville. Esimerkiksi luokanopettajien graduseminaarissa kirjasta kiinnostuttiin välittömästi. Suosittelen kirjaa lämpimästi kaikille kulttuurimaantieteilijöille: kriittisille, humanisteille ja kehityskysymyksistä kiinnostuneille.

HANNELE CANTELL

*Opettajankoulutuslaitos,
Helsingin yliopisto*